

गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

प्राता रथो नवो योजि सस्त्रिश्चतुर्युगस्त्रिकशः सप्तरश्मिः।

दशारित्रो मनुष्यः स्वर्षाः स इष्टिभिर्मतिभी रंह्यो भूत् ॥ २.०१८.०१

प्रातः- उषसि । नवः- अभिनवः । सस्त्रिः- शुद्धिकरः । स्त्रा शौचे । चतुर्युगः- युगचतुष्टययुक्तः ।
त्रिकशः- वाक्रययुक्तः । सप्तरश्मिः- भूर्भुवरादिसम्बन्धिसप्तप्रकाशयुक्तः । दशारित्रः- दशारित्रयुक्तः ।
मनुष्यः- ज्ञानसम्पन्नः । मन ज्ञाने । स्वर्षाः- स्वर्गसम्भक्ता । रथः- इन्द्ररथो
लक्ष्यप्रापकगतिप्रतीकः । योजि- योजितः । सः । इष्टिभिः- सदिच्छाभिः । मतिभिः- मननैः । रंह्यः-
रंहणशीलः । भूत्- भवतु ॥१ ॥

सास्मा अरं प्रथमं स द्वितीयमुतो तृतीयं मनुषः स होता।

अन्यस्या गर्भमन्य ऊं जनन्त सो अन्येभिः सचते जेन्यो वृषा ॥ २.०१८.०२

सः- असौ रथो लक्ष्यप्रापकगतिप्रतीकः । प्रथमं द्वितीयमुतो तृतीयम् । अरम्- पर्याप्तः । मनुषः-
मनुष्यार्थे । सः- असौ । होता- देवाहाता । अन्ये- ऋद्विजः । अन्यस्याः- पृथिव्याः । गर्भ-
गर्भभूतमग्निम् । जनन्त- अजनयन् । सः । जेन्यः- जेता । वृषा- वर्षकः । अन्येभिः- देवैः । सचते-
सङ्गच्छति ॥२ ॥

हरी नु कं रथ इन्द्रस्य योजमायै सूक्तेन वचसा नवेन।

मो षु त्वामत्र बहवो हि विप्रा नि रीरमन्यजमानासो अन्ये ॥ २.०१८.०३

इन्द्रस्य- ईशनाधिदैवतस्य । रथे- लक्ष्यप्रापकगतिप्रतीकवाहने । हरी- आकर्षणशक्तिप्रतीकौ
प्राणाश्वौ । कम्- सुखेन । नु- क्षिप्रम् । आयै- गत्यै । नवेन- अयातयामेन । सूक्तेन- सुष्ठु प्रोक्तेन ।
वचसा- मन्त्रेण । योजम्- योजयामि । अत्र । उ- आश्चर्ये । मा- मां च । त्वाम्- भवन्तं च । अन्ये-

इतरे । बहवः । विप्राः- मेधाविनः । यजमानासः- पूजका दातारः । सु- सुष्ठु । नि- नितराम् ।
रीरमन्- रमयन्तु । अथवा धार्मिकेतरास्त्वां मा रमयन्त्विति भावः ॥३॥

आ द्वाभ्यां हरिभ्यामिन्द्र याह्या चतुर्भिरा षड्विह्यमानः ।

आष्टाभिर्दशभिः सोमपेयमयं सुतः सुमख मा मृधस्कः ॥ २.०१८.०४

सुमख- सुयज्ञ । इन्द्र । द्वाभ्यां हरिभ्याम्- द्वाभ्यां प्राणाश्वाभ्याम् । आ याहि- आगच्छ । सोमपेयम्-
रसानुभवं प्रति । आ ह्यमानः- आहूतः सन् । चतुर्भिः षड्विभः । अष्टाभिः दशभिः । आयाहि ।
अयम्- एषः । सुतः- रसः । मा मृधस्कः- मा हिंस्याः ॥४॥

आ विंशत्या त्रिंशता याह्यर्वाडा चत्वारिंशता हरिभिर्युजानः ।

आ पञ्चाशता सुरथैभिरिन्द्रा षष्ट्या सप्तत्या सोमपेयम् ॥ २.०१८.०५

षष्ट्या । सप्तत्या । विंशत्या । त्रिंशत्या । चत्वारिंशता । पञ्चशता । हरिभिः- प्राणाश्वैः । सुरथैः ।
अर्वाङ्- अस्मदभिमुखः । इन्द्र । युजानः- युक्तः । सोमपेयम्- रसानुभूतिम् । आ याहि-
आगच्छ ॥५॥

आशीत्या नवत्या याह्यर्वाडा शतेन हरिभिरुह्यमानः ।

अयं हि ते शुनहोत्रेषु सोम इन्द्र त्वाया परिषिक्तो मदाय ॥ २.०१८.०६

आशीत्या । नवत्या । शतेन । हरिभिः- प्राणाश्वैः । उह्यमानः- धृतः । अर्वाङ्- अस्मदभिमुखः । आ
याहि- आगच्छ । इन्द्र- परमेश्वर । शुनहोत्रेषु- सुखेन त्वदाह्वानसम्पन्नोपासनेषु । अयम्- एषः ।
सोमः- रसः । ते- त्वदीयः । हि- खलु । त्वाया- त्वत्कामनया । मदाय- तृप्तये । परिषिक्तः ॥६॥

मम ब्रह्मोन्द्र याह्यच्छा विश्वा हरीं धुरि धिष्वा रथस्य ।

पुरुत्रा हि विहव्यो बभूथास्मिञ्छूरु सर्वने मादयस्व ॥ २.०१८.०७

इन्द्र- परमेश्वर । मम- मे । ब्रह्म- मन्त्रं मेधां वा । अच्छ- अभिलक्ष्य । आ याहि- आगच्छ । विश्वा-
सर्वान् । हरी- प्राणाश्वान् । रथस्य धुरि । धिष्व- धारय । पुरुत्रा- बहुधा । हि- किल । विहव्यः-
विशेषेणाहूतः । बभूथ- बभूविथ । अस्मिन्- एतस्मिन् । सवने- सम्भजने । शूर- समर्थ ।
मादयस्व- तुष्टो भव ॥७ ॥

न म इन्द्रेण सख्यं वि योषदस्मभ्यमस्य दक्षिणा दुहीत ।

उप ज्येष्ठे वरूथे गभस्तौ प्रायेप्राये जिगीवांसः स्याम ॥ २.०१८.०८

इन्द्रेण- परमेश्वरेण । मे- मम । सख्यम्- मैत्री । न वि योषत्- मा वियुक्ता भवतु । अस्मभ्यम्-
नः । अस्य- एतस्य । दक्षिणा- सामर्थ्यम् । दुहीत- दोहनं करोतु । ज्येष्ठे- प्रथमे । वरूथे- श्रेष्ठे ।
गभस्तौ- इन्द्रस्य बाहौ । उप- अन्तिके स्याम । प्रायेप्राये- इन्द्रस्य प्रवेशे प्रवेशे । जिगीवांसः-
जेतारः । स्याम- भवेम ॥८ ॥

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।

शिक्षां स्तोतृभ्यो मातिं धग्भगो नो बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥ २.०१८.०९

पूर्वं व्याख्यातम् (२.११.२१) ॥९ ॥